

חינוך בפרשה- פרשת ויקהל

הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מרצה באחיה

ללמד איך ללמוד

שגור בפי כל, שילד בת"ת ונער בישיבה קטנה טרם 'לומד'. בתקופה זו הוא עדיין 'לומד איך ללמוד'. האם קביעה זו מיושמת בפועל? האם אכן המלמדים והרמ"ם בימינו מלמדים איך ללמוד, או שמעבירים חומרי למדיה ומצפים שהתלמיד ידע לקלוט ולזכור, וכך יעמוד בכור המבחן? 'ללמוד איך ללמוד' דורש לסייע לתלמיד להבין קושיית הגמרא, ולא רק למנות שלש שיטות או ארבעה יישובים. האם המלמד הסביר למה הגמ' מוסיפה 'ואי-בעית-אימא'? כוונת רש"י ב'כלומר'. האם הר"מ מנחיל מיומנויות להתבוננות ובקרה, לפני שמתהדר ב'דיבור הישיבתי'?

התחרות והלחץ 'להתקדם מהר יותר' אינם חדשים. כבר כתב הג"ר אליעזר פאפו (פלא יועץ ערך מלמדי תינוקות) 'היו עולים בסדר הלימוד בהדרגה, שהעולה בלא הדרגה נפול יפול והיא לא תצלח... ולא יטו אוזן אל האבות אשר לא דעת ותבונה בהמה, ורוצים שבניהם יעלו תיכף מעלה מעלה, וילמדו גמרא, כי הבנין בלתי יסוד ישארו הרוח...'. בפועל רואים כי ילדים צעירים נדרשים לדקלם סוגיות, כ'בנין ללא יסוד'. היינו, הם נדרשים 'ללמוד', בטרם 'למדו ללמוד'. רוצים שישמיע שיטות אב"י ורבא, רש"י ותוס', רא"ש ופני יהושע. ידע מחוסר הבנה. עורכים רשימות של שיטות ומסקנות, תוך דילוג על דרכי חשיבה, הבנה, יישום, ניתוח, ויתר חלקי העיבוד השכלי. למה הדבר דומה? איש בער לא ידע וכסיל לא יבין מדוע האופה לחם נזקק לתהליך ממושך של לישה והתפחה. יטען, ערבב חומרי הבצק ודי! למה ללוש וללוש? וכי שעת ההתפחה איננה בזבז זמן? הבה נערוך לחמניות במהירות! ללא שהייה!...

ללמוד וללמד

עיבוד חומרי הלמידה נמשל לתפיחת הבצק. לא למידה מהירה ודי. טוב מעט - בכוונה! הטעם בלימוד בא מתוך עיבוד החומר. הילד מתנסה בלמידה. חושב, מסכם, מעיין, דן, טוען, מבחין, מתמודד, מגלה, אפילו מתקשה, ובכך - מגיע לאהבת התורה! אי' בשו"ת חוות יאיר (סי' קכ"ד) 'הרגל בנך לדקדק בגפ"ת הדק היטב הדק, בחסר יתור וחליף במקומו וממקום אחר, וזהו חריפות של אמת שהורגלו והרגילו הקדמונים בעלי ש"ס ובעלי פי' הש"ס...!'

ילד צעיר נבחן, ומקבל 'ציון' בגמרא. זה ראוי? בעצם צריך לתת ציון למלמד, האם הצליח במשימתו, ללמד דרכי הלימוד, להאהיב הלימוד ולהעניק הרגלי למידה. בגיל ילדות ונערות לא התלמיד עומד במבחן כי אם רבו! האפשר לקבוע כי 'הילד לא טוב בגמרא'? הוא עדיין בשלבי 'לומד איך ללמוד'! הוא בְּהַרְצָה, וטרם נבדק על התוצאה!

ותן בליבנו בינה

רבינו החתם סופר מאיר עינינו בהגדרת 'ללמוד איך לומדים'. הוא מדייק ודורש בפסוקי פרשתנו, כי נאמר פעמיים שבצלאל, אהליאב, ויתר חכמי הלב עשו את מלאכת הקודש. כי בתחילה לא היו מנוסים ובקיאים, לכן לא התחילו מיד בביצוע בפועל. ראשית בנה מצלאל מודל מוקטן של המשכן. ארגו יריעות קטנות. כלי משכן זעירים. כך למדו והתנסו. כאשר משה רבינו ראה - ב'מהדורה ניסיונית' - כי עבודתם טובה, המשיכו למלאכה ממש. בגדול. למרות שהם זכו מאת ה' לחכמה יתירה, נזקקו להתנסות, הִרְצָה ולמידה. ילד ונער הם בתקופת ההבשלה, הדגירה והתפיחה. כאשר פעוט מתחיל ללכת אין מקפידים אם נופל. זה חלק מהתהליך. כך עם תלמיד. כעת הוא לומד ללמוד, ולעת עתה רק המלמד נדרש להישגים. לא הישגי תלמידיו אלא הישגיו שלו. ההישג המצופה ממנו - שהילדים יאהבו את הנלמד! אהבה תבוא מתוך חיבור לחומר. מתוך שעשועי תורה. מתוך הבנה איכותית ושמחה על ידיעה מושלמת. 'ריבוי הלעיסה' מפיק את הטעם שבחומר הנלמד. ממילא זוכרים ומתמלאים סיפוק ואהבה.

אין לומדים 'עמוד גמרא' בשביל 'לסיים' עמוד זה, אלא בשביל 'ללמוד' עמוד זה. לא הספק - אלא סיפוק. תנו לתלמיד לסכם במילים שלו 'קושיה ותירוץ'. לבטא ולהקריא. לפני שעוברים לתירוץ - עִמְדוּ שוב ושוב על הבנת הקושיה. כך יבינו אח"כ מה מתורץ, ויהנו. ככל שמלטשים יהלום כך נותן אורו. ככל שמלטשים גמרא כך נותן טעמה. ככל שמלטשים ילד כך ממצא כשרונו. ככל שמלטשים מלמד כך מפתח יכולותיו. הבה נחזיר למלמדים ולמורים את משימתם המקורית - ללמד איך ללמוד. בהדרגה, עם תכנית עבודה ברורה, ובסייעתא דשמיא!

בהצלחה בעבודת הקודש!

יחיאל מיכל מונדרוביץ

123ymm@gmail.com